

СЕКЦІЯ 2

SECTION 2

ОСВІТА (ДОШКІЛЬНА, ПОЧАТКОВА ОСВІТА,
СЕРЕДНЯ, ПРОФЕСІЙНА ТА СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА)
EDUCATION (PRESCHOOL, PRIMARY, SECONDARY,
VOCATIONAL AND SPECIAL EDUCATION)

DOI: <https://doi.org/10.64076/CFER-25.02.2026.001>

Коршевнік Т. В.

к.п.н., старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник відділу
біологічної, хімічної та фізичної освіти,
Інститут педагогіки НАПН України,
ORCID <https://orcid.org/0000-0003-0430-5808>

НАСТУПНІСТЬ У ЗМІСТІ ХІМІЧНОГО СКЛАДНИКА БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Упровадження Державного стандарту базової середньої освіти зумовлює необхідність забезпечення змістової та методичної наступності між адаптаційним циклом базової середньої освіти (5–6 класи) і предметним навчанням (7–9 класи). Реалізація компетентнісного підходу в природничій освіті учнівства 5-9 класів потребує перегляду традиційних уявлень про наступність як збільшення обсягу знань. У міжнародному контексті проблема наступності розглядається через концепцію learning progression (послідовності навчання), що передбачає чітко окреслену траєкторію розвитку знань і вмінь учнів. Фактично цю ідею Державний стандарт базової середньої освіти фактично імплементує через логічне розгортання обов’язкових результатів навчання [2].

Аналіз вітчизняної джерельної бази з окресленої проблеми показав, що сучасне розуміння наступності передбачає неперервний розвиток ключових компетентностей здобувачів освіти і поетапне ускладнення способів пізнавальної діяльності учнівства. У контексті природничої та хімічної освіти

наступність пов’язана з поетапним формуванням наукових понять, розвитком дослідницьких умінь і забезпеченням когнітивної готовності учнів до переходу від інтегрованого до предметного навчання.

Державний стандарт базової середньої освіти визначає єдині результати навчання для природничої освітньої галузі, які, згідно Типової освітньої програми, охоплюють інтегровані курси «Пізнаємо природу», «Природничі науки», «Довкілля» (5-6 класи) і навчальні предмети «Хімія», «Біологія», «Фізика», «Географія»). Щодо загальної характеристики хімічного складника природничої освіти на рівні базової середньої освіти констатуємо: у 5-6 класах пріоритет належить формуванню учнівського інтересу до пізнання світу речовин і хімічних перетворень й набуття елементарного досвіду їх досліджень, у 7-9 класах домінує орієнтованість на засвоєння й оперування термінологічної бази хімічних знань, визначених Держстандартом, становлення дослідницької культури і розвиток компетентної особистості.

В авторській модельній навчальній програмі інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» хімічний компонент включає дослідження речовин, сумішей, матеріалів, хімічних явищ та інших, доступних для пізнання учнівством 5-6 класів об’єктів найближчого оточення (вода, повітря, ґрунт, вироби повсякденного вжитку тощо) [3]. Хімічні поняття інтегровані у всі теми програми, забезпечуючи формування первинних уявлень про будову речовини (атоми, молекули), фізичні та хімічні явища на побутовому рівні, методи розділення сумішей. У діяльнісному компоненті змісту курсу зроблено акцент на спостереженнях і нескладних експериментах, що готує базу для лабораторного практикуму в 7 класі. Також приділено увагу роботі з інформацією хімічного змісту, усвідомленню молодшими підлітками ролі хімічних досліджень у пізнанні навколишнього світу, у створенні комфортних умов для існування людей, збереженні здоров’я і довкілля.

Створені на основі модельної програми підручники реалізують пропедевтичну функцію курсу, яка має комплексний характер і включає:

– ознайомлення учнівства з мовою природничих наук і хімії зокрема, засвоєння і грамотне використання базових хімічних термінів і понять у системі природничо-наукових знань;

– усвідомлення учнями логіки методів дослідження природи та опануванні елементарними дослідницькими вміннями;

– засвоєння і дотримання правил безпечного поводження з речовинами; підготовка когнітивного апарату учнівства 5-6 класів до сприйняття абстрактних хімічних понять через усвідомлення ролі речовин у повсякденному житті [4, 5].

У циклі предметного навчання знаннявий компонент змісту курсу хімії орієнтований на опанування учнівством фундаментальних понять мікросвіту (атом, молекула, хімічний елемент, речовини, суміші, хімічні та фізичні явища) та символічної мови хімії, а також передбачає теоретичну систематизацію (кількісні закони хімії, періодичний закон, будова речовини, електролітична дисоціація, органічні сполуки, класифікація неорганічних сполук) [1, 6].

Згідно чинних модельних навчальних програм основою змісту курсу хімії, умовою формування хімічних знань і навчальним результатом є система умінь, до яких належать вміння використовувати хімічну мову, здійснювати розрахунки за формулами, проводити хімічні експерименти з дотриманням правил техніки безпеки, працювати з інформацією хімічного змісту, здійснювати самооцінювання діяльності навчальної групи, власної діяльності та її результату. Розвиток перелічених умінь на основі сформованих в 5-6 класах дослідницьких, пізнавальних, інформаційно-комунікаційних, організаційних, рефлексивних умінь свідчить про дотримання принципу наступності. Зауважимо, що аналіз зазначених у цьому матеріалі програм засвідчив тяглість у формулюванні й реалізації компетентнісного потенціалу інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» і навчального предмета «Хімія». Зазначене уможливорює досягнення результатів хімічної освіти у структурі природничої освітньої галузі в контексті реалізації ідей Нової української школи.

Список літератури

1. Григорович О.В. Модельна навчальна програма «Хімія». 7-9 класи для закладів загальної середньої освіти. «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 27.12.2023 № 1575).

2. Державний стандарт базової середньої освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF>

3. Коршевнік Т.В. Модельна навчальна програма «Пізнаємо природу». 5-6 класи (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795). URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/727549>.

4. Коршевнік Т.В. Пізнаємо природу: підручник інтегрованого курсу для 5-го класу / Т.В. Коршевнік, О.Г. Ярошенко. Київ, УОБЦ «Оріон», 2022. 256 с.

5. Коршевнік Т.В. Пізнаємо природу: підручник інтегрованого курсу для 6-го класу / Т.В. Коршевнік, О.Г. Ярошенко. Київ, УОБЦ «Оріон», 2023. 256 с.

6. Лашевська Г.А. Модельна навчальна програма «Хімія». 7-9 класи для закладів загальної середньої освіти. «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 16.08.2023 року № 1001).